

Заруцька О.П.

доктор економічних наук,
завідувач кафедри банківської справи та фінансових послуг,
Університет митної справи та фінансів

Новікова Л.Ф.

кандидат економічних наук,
доцент кафедри банківської справи та фінансових послуг,
Університет митної справи та фінансів

Рудянова Т.М.

кандидат фізико-математичних наук,
доцент кафедри комп'ютерних наук
та інженерії програмного забезпечення,
Університет митної справи та фінансів

Коваленко А.С.

начальник управління ризик-менеджменту,
АТ «АБ «РАДАБАНК»

Zarutska Olena, Novikova Ludmila, Rudianova Tetiana

University of Customs and Finance

Kovalenko Anna

Joint stock bank RADABANK

СУЧАСНІ ПІДХОДИ ДО ОЦІНЮВАННЯ БАНКІВСЬКИХ РИЗИКІВ

MODERN APPROACHES TO ASSESS BANKING RISKS

У статті висвітлено сучасні підходи до організації процесу управління ризиками в банках України. У теперішніх умовах зростають вимоги до моделювання банківських ризиків, що пов'язано зі складністю фінансових систем та динамічним розвитком банківських продуктів. Національний банк України чітко регламентує вимоги до організації систем управління ризиками, керуючись рекомендаціями Базельського комітету з банківського нагляду. Внутрішні політики, процедури та моделі управління ризиками банки розробляють самостійно. За останні роки вітчизняні банки досягли значного прогресу у моделюванні та стрес-тестуванні ризиків. При цьому виникає питання валідації моделей оцінки ризиків, яку мають проводити сторонні фахівці, що не приймали участі у розробленні моделей. У даному питанні можлива і корисна взаємодія науковців та практиків. Автори статті діляться досвідом проведення валідації моделей, аналізують поточний стан банківської системи та профілю ризиків вітчизняних банків.

Ключові слова: ризик-менеджмент, банківська система, профіль ризиків банків, карта ризиків, моделювання банківських ризиків.

Статья освещает современные подходы к организации процесса управления рисками в банках Украины. В современных условиях возрастают требования к моделированию банковских рисков, что связано со сложностью финансовых систем и динамичным развитием банковских продуктов. Национальный банк Украины четко регламентирует требования к организации систем управления рисками, руководствуясь рекомендациями Базельского комитета по банковскому надзору. Внутренние политики, процедуры и модели управления рисками банки разрабатывают самостоятельно. За последние годы отечественные банки достигли значительного прогресса в моделировании и стресс-тестировании рисков. В этих условиях возникает задача валидации моделей оценки рисков, которую должны проводить специалисты, не разрабатывающие модели. Для решения задачи возможно и полезно взаимодействие ученых и практиков. Авторы статьи делятся опытом проведения валидации моделей, анализируют текущее состояние банковской системы и профиля рисков банков Украины.

Ключевые слова: риск-менеджмент, банковская система, профиль рисков банков, карта рисков, моделирование банковских рисков.

The article examines modern approaches to the organization of the risk management process in Ukrainian banks. Requirements for modeling banking risks are growing in modern conditions. Recent financial and economic crises have demonstrated the devastating effects of unforeseen risks. The dynamic development of banking technologies and products requires a detailed analysis of the possible consequences of their implementation. Contingency losses require a probabilistic study. The buffer for the absorption of these losses is the capital of the bank. Losses from anticipated risks include the creation of reserves. The basis of modern approaches to risk modeling is the recommendations of the Basel Committee on Banking Supervision. The National Bank of Ukraine clearly regulates the requirements for the organization of risk management systems, but does not interfere in the construction of models. Banks develop internal policies, procedures and risk management models independently. In recent years, domestic banks have made significant progress in modeling and

stress testing of risks. Each bank carries out a comprehensive assessment of at least the following significant types of risks: credit risk, liquidity risk, interest rate risk of the banking book, market risk, operational risk, compliance risk, and other significant types of risks. The issue of validation of risk assessment models by external experts is very relevant. Such specialists may be scientists who conduct research in the field of finance, banking and economic and mathematical methods of modeling complex systems. The interaction of scientists and practitioners has a double effect. Scholars are able to provide useful advice on the features of models and tools for assessing risks, systemic risks and financial stability of the banking sector at the macro level. Specific models of banks lay the foundations for current research topics of teachers and graduates. The authors of the article share the experience of model validation, analyze the current state of the banking system and the risk profile of domestic banks. Bank reporting data are considered in the dynamics and analyzed in terms of specific risks. The obtained conclusions are compared with the Risk Map of banks of the National Bank of Ukraine.

Key words: risk management, banking system, risk profile of banks, risk map, modeling of banking risks.

Постановка проблеми. Ризики є невід’ємним складником банківської діяльності, що пов’язано зі специфікою банківських операцій, високою ймовірністю одержання збитків та зниження вартості активів. Контрольовані банківські ризики забезпечують стабільну діяльність, а підвищені – призводять до значних фінансових утрат та банкрутства банків. Тому управління банківськими ризиками є важливим завданням менеджменту банків та державних регуляторів банківських систем у всьому світі.

Управління ризиками передбачає створення резервів та буферів надійності. Коли можливість здійснення ризикових операцій обмежується виключно обсягом вкладу акціонера до ресурсної бази банку, збитки за операціями не перекладаються на клієнтів банку. У протилежному разі виникає ланцюгова реакція погіршення стійкості контрагентів банку – одна з основних причин виникнення та розповсюдження фінансових криз. Залежно від ефективності застосованих систем управління ризиками банки можуть бути як причиною, так і запобіжником фінансових криз. Стійка банківська система та обґрунтовані інструменти оцінки ризиків сприяють поширенню виважених фінансових рішень серед банків та їхніх клієнтів.

Концепція Базельського комітету з банківського нагляду, яка протягом останніх років упроваджується Національним банком України, полягає у розвитку ризик-менеджменту банків та здійсненні нагляду на основі оцінки ризиків. Так, Базель II складається з трьох фундаментальних складників: мінімальних вимог до капіталу банків для покриття ключових ризиків (I), процедури управління ризиками та контроль із боку нагляду (II), прозорості та ринкової дисципліни, вимог до належного розкриття інформації банками (III). Гнучкість та уніфікованість концепцій Базельського комітету забезпечують можливість її впровадження країнами та банківськими системами всього світу [1; 2]. Рекомендації наступного пакету реформ (Базель III) спрямовані на врахування наслідків кризи 2008–2009 рр. Базельський комітет із банківського нагляду ставить за мету підвищити рівень управління ризиком і загального управління, забезпечення прозорості роботи банків і розкриття ними інформації. Окрім того, пакет реформ включає заходи щодо посилення стійкості системно значущих банків, що здійснюють трансграничні операції [3].

Нормативно-правові акти Національного банку України встановлюють ключові вимоги та правила

функціонування банків. Відповідно до Положення про організацію системи управління ризиками в банках України та банківських групах [4], ризик – це ймовірність виникнення збитків або додаткових утрат або недоотримання доходів, або невиконання стороною договірних зобов’язань унаслідок впливу негативних внутрішніх та зовнішніх чинників. Національним банком України встановлено чіткі вимоги до системи управління ризиками, які передбачають сукупність належним чином задокументованих і затверджених політики, методик і процедур управління ризиками, що визначають порядок дій, спрямованих на здійснення систематичного процесу виявлення, вимірювання, моніторингу, контролю, звітування та пом’якшення всіх видів ризиків на всіх організаційних рівнях. Саме тому актуальним завданням дослідження є сучасні підходи до оцінювання банківських ризиків.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Дослідженню питань оцінювання банківських ризиків присвячено низку робіт зарубіжних і вітчизняних учених. Серед сучасних робіт, присвячених проблемі організації кредитного процесу, можна згадати роботи Т.А. Васильєвої [5], В.В. Коваленко [7], Л.О. Примостки [8], А.А. Стежкіна [9].

Як зазначалося раніше, процедури управління ризиками сучасних банків значною мірою регламентовані європейськими директивами та нормативно правовими документами Національного банку України. Існуючі підходи до оцінювання банківських ризиків сформовано під впливом останніх фінансових та економічних криз, масового банкрутства банків, погіршення кредитоспроможності позичальників та зміни умов діяльності, спричиненої пандемією COVID-19, тощо. Сучасні банки накопичують дані для статистичної оцінки різних видів ризиків, адаптують існуючі інструменти до конкретних умов, бізнес-моделей та визначених стратегій розвитку. Тому дослідження поставлених проблем оцінювання банківських ризиків є важливим науково-практичним завданням.

Мета статті полягає в аналізі профілю ризиків вітчизняних банків, обґрунтування сучасних підходів до їх оцінювання та огляд накопиченого досвіду авторів статті щодо проведення науково-дослідної роботи Університету митної справи та фінансів щодо валідації моделей оцінки ризиків.

Виклад основного матеріалу. У сучасній банківській практиці ризик можна розглядати з двох поглядів: для банку – це потенційна можливість недоотриман-

ня доходів або зменшення ринкової вартості капіталу банку внаслідок несприятливого впливу зовнішніх або внутрішніх чинників; для Національного банку України – це ймовірність того, що події, очікувані або неочікувані, можуть мати негативний вплив на капітал або надходження банку. Із погляду запобігання системним кризам позиція Національного банку України більш жорстка та консервативна. Водночас сучасна практика пруденційного банківського нагляду зорієнтована на відміну прямих адміністративних обмежень та впровадження банками превентивних, проактивних систем оцінювання та управління ризиками.

Ризики в банку класифікують як передбачувані (зниження вартості активів за стабільних зовнішніх умов) та непередбачувані (зміни в місцевому або міжнародному економічному, або конкурентному середовищі). Передбачувані ризики контролюються шляхом постійного оцінювання якості кредитного портфеля банку та створення відповідних резервів на покриття можливих збитків унаслідок невиконання позичальниками своїх зобов'язань перед банком. Звичайно, збитки від передбачуваних ризиків передбачають створення резервів. Збитки, пов'язані з непередбаченими подіями, потребують імовірнісного дослідження. Буфером для поглинання неочікуваних збитків найчастіше виступає капітал банку.

Ризики вважаються виправданими, якщо вони є зрозумілими, контрольованими, такими, які можна виміряти й які відповідають здатності банку швидко реагувати на негативні обставини. За визначенням Національного банку України, «мета управління ризиками – це забезпечення здійснення банками операцій у межах допустимих параметрів ризиків та у такий спосіб, який забезпечить захист інтересів вкладників, кредиторів і власників банків, особливо у разі прийняття банком свідомого рішення щодо збільшення параметрів ризику – розширення діяльності, орієнтації на роботу з особливими продуктами та послугами, групами контрагентів тощо, а також якщо банк у результаті будь-яких подій опиняється в ситуації, яка характеризується високим профілем ризиків. Профіль ризику – це оцінка загального рівня вразливості банку до ризиків (до прийняття заходів із мінімізації ризику) або залишкової вразливості до ризику (після застосування заходів для мінімізації ризику) в агрегованому вигляді та в розрізі всіх видів ризиків, проведена на певну дату на підставі поточних або прогнозних припущень» [4].

Відповідно до встановлених нормативних вимог, кожний банк здійснює комплексну оцінку щонайменше таких суттєвих видів ризиків:

- кредитного ризику;
- ризику ліквідності;
- процентного ризику банківської книги;
- ринкового ризику;
- операційного ризику;
- комплаєнс-ризиків;
- інших суттєвих видів ризиків.

Для контролю рівня ризиків та запобігання надмірним загрозам на виконання нормативних вимог НБУ кожний банк розробляє, затверджує та звітує про дотримання важливого програмного документу – декларації схильності до ризиків (RAS – Risk Appetite Statement). Декларації схильності до ризиків – це внутрішньобанківський документ, який визначає сукупну величину ризик-апетиту, види ризиків, які банк прийматиме або уникатиме з метою досягнення його бізнес-цілей, та рівень ризик-апетиту щодо кожного з них. Банк самостійно встановлює фактори, показники та поріг суттєвості інших видів ризиків на підставі обґрунтованих висновків та визначає порядок виявлення таких ризиків у внутрішній методиці виявлення суттєвих ризиків [4].

Таким чином, кожна банківська установа в сучасних умовах вибудовує власну систему управління ризиками, формує культуру управління ризиками, дбає про дотримання визначених банком принципів, правил, норм банку, спрямованих на інформованість усіх працівників банку щодо прийняття ризиків та управління ризиками.

Для забезпечення належного управління ризиками банки повинні використовувати достатньо ефективні моделі та інструменти для оцінки. При цьому мають бути враховані всі різновиди ризиків, як ті, що повною мірою підлягають кількісному виміру, так і ті, що не мають очевидно кількісної оцінки, як ризик репутації, стратегічний ризик.

Кожний банк розробляє власну програму та системи управління ризиками відповідно до своїх умов, потреб і обставин. Наприклад, банк більший за розміром, зі складнішими операціями, що має підрозділи в різних географічних регіонах, повинен мати більш досконалу та розвинену систему управління ризиками.

Під час вибору моделей та інструментів оцінки ризиків банк урахує:

- особливості своєї діяльності, характер, обсяг операцій, профіль ризику;
- бізнес-потреби;
- припущення, що є основою для моделей та інструментів;
- наявність коректних та повних вхідних даних;
- можливості інформаційної системи банку щодо управління ризиками;
- досвід та кваліфікацію персоналу.

Моделі та інструменти оцінки ризиків, які використовує банк, мають бути побудованими на коректних та повних вхідних даних. Внутрішніми процедурами має бути передбачена своєчасна актуалізація вхідних даних, що використовуються для розрахунку величини ризиків в інформаційних системах щодо управління ризиками.

Головний ризик-менеджер кожного банку повинен забезпечити належну обізнаність керівництва банку, комітету з управління ризиками щодо сильних та слабких місць моделей та інструментів оцінки ризиків, припущень та обмежень, притаманних моделям, із метою їх урахування під час розгляду результатів оцінки

ризиків та прийняття своєчасних та адекватних управлінських рішень [4].

Як бачимо, сучасні банки у короткий термін опановують складні економіко-математичні завдання, у вирішенні яких є корисним поєднання зусиль науковців та практиків. Деякий позитивний досвід із цього питання вже отримав Університет митної справи та фінансів МОНУ, який провів валідацію моделей оцінки ризиків, розроблених АТ «АБ «РАДАБАНК».

Згідно з вимогами Національного банку України, банки мають регулярно, не рідше ніж раз на рік, здійснювати валідацію моделей та інструментів оцінки ризиків, розроблених із використанням математичного, статистичного, економетричного моделювання.

Валідація моделей проводиться шляхом:

1) оцінки адекватності основних припущень моделі та її внутрішньої логіки;

2) бек-тестування, здійсненого шляхом порівняння фактичних даних із результатами, отриманими за допомогою моделі;

3) порівняння результатів, отриманих за допомогою вибраної банком моделі, з результатами інших внутрішніх та зовнішніх моделей.

За вимогами Національного банку України процедура валідації моделей оцінки ризиків має бути незалежною

від її побудови. Валідація може здійснюватися окремим підрозділом банку, але іншим, ніж підрозділ, який побудував або використовує модель чи інструмент, або зовнішньою організацією, у тому числі шляхом передачі функції валідації моделей такій організації на аутсорсинг.

Залучення до валідації моделей науково-педагогічного персоналу вищих навчальних заходів має подвійний ефект. Науковці у сфері інформаційних технологій та математичних методів здатні надати корисні поради щодо особливостей моделей та інструментів оцінювання ризиків. Науковці-фінансисти мають системні дослідження щодо фінансової стійкості банківського сектору на макrorівні та чинниках, що погрожують стійкості банків на макrorівні. Своєю чергою, опрацювання науковцями конкретних кейсів створює підґрунтя для подальших досліджень та визначення актуальних тем науково-дослідних робіт викладачів та здобувачів вищої освіти.

У процесі проведення валідації моделей ризиків авторами статті проведено аналіз профілю ризиків вітчизняних банків. Отримані висновки мають деякі відмінності від оцінки ризиків банківського сектору, проведеної Національним банком України станом на початок 2021 р. у «Звіті про фінансову стабільність». Відповідну карту ризиків банківського сектору наведено на рис. 1 [10].

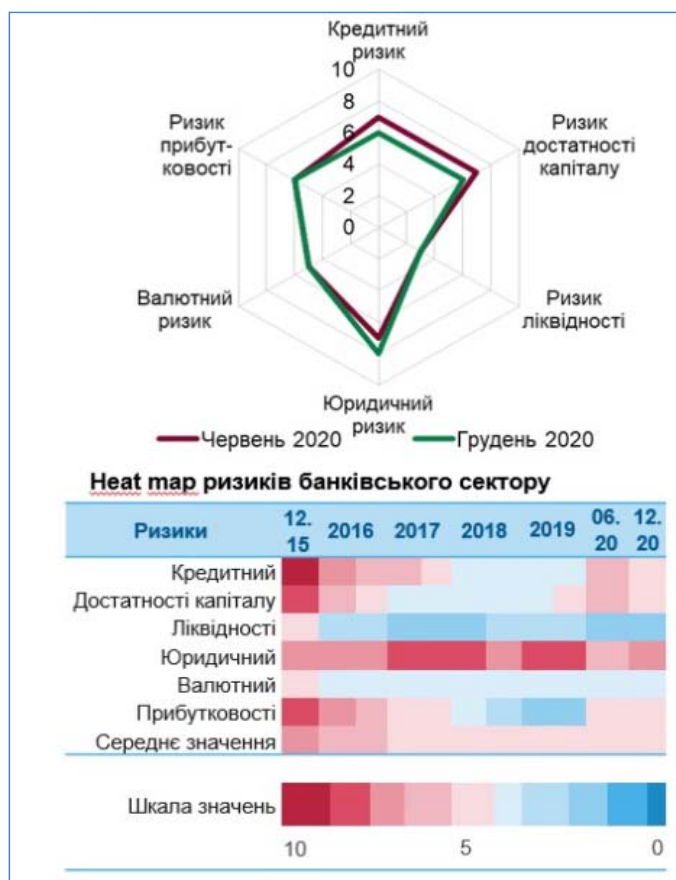

Рис. 1. Карта ризиків банківського сектору за визначенням Національного банку України

Джерело: [10]

Згідно з висновками Національного банку України, до основних ризиків сучасних банків віднесено юридичний, кредитний, ризик прибутковості та достатності капіталу. Валютний та ризик ліквідності оцінюються як незначні. Відповідно до наведеної на рис. 1 карти ризиків, за друге півріччя 2020 р. кредитний ризик має тенденцію до скорочення завдяки гнучкій реструктуризації кредитів та державній підтримці бізнесу. Юридичний ризик оцінюється як підвищений через суперечливі рішення судів, скасування погоджених з МБФ антикорупційних реформ. Ризик достатності капіталу наприкінці 2020 р. дещо знизився завдяки докапіталізації великого державного банку. Водночас, за висновками НБУ, банки повинні готуватися до зниження прибутковості та запровадження нових вимог до капіталу. Ризик прибутковості оцінюється як підвищений через зменшення процентного спреда та зростання резервів під кредитні ризики.

За оцінками Національного банку України, ризик ліквідності є незначним, оскільки банки мають певний запас ліквідності, рівень довіри до банків є високим, а клієнти мають схильність до заощадження. Відзначається скорочення частки строкових вкладів, хоча на розмір ризику ліквідності це не впливає. Також незначним уважається валютний ризик, оскільки банки стійкі до коливань курсу, і хоча частка валютних депозитів залишається високою, можливість їх інвестувати обмежена. Останні тези, на нашу думку, є дещо дискусійними. Частка коштів в іноземній валюті є значною – 40% у зобов'язаннях та 32% у загальних активах банків. Окрім того, спостерігається зростання частки поточних коштів у ресурсній базі банків, що підвищує ризик ліквідності.

Для оцінювання фактичного фінансового стану банків та особливостей профілю ризиків доцільно скористатися даними наглядової статистики Національного банку України [11]. Станом на 1 квітня 2021 р. банківська система України складається із 73 банків із загальним обсягом активів 1 835 млрд грн. Найбільші державні банки займають 51,5% від загальних активів банківської системи: АТ «КБ «ПриватБанк» – 21,2%, АТ «Ощадбанк» – 12,9%, АТ «Укресімбанк» – 10,6%, АБ «УКРГАЗБАНК» – 7,8%. Система з 20 банків іноземних банківських груп займає 30,2% від загальних активів. Нарешті, 48 банків із приватним капіталом займають 17,2%. Дослідження ризиків системи має враховувати індивідуальні ризики найбільших банків.

Значну частку активів банків (31,9%) займають активи, сформовані в іноземній валюті. У тому числі частка активів в іноземній валюті найбільша у деяких державних банків: АБ «УКРГАЗБАНК» – 48,6%, АТ «Укресімбанк» – 40,8%. Далі йдуть по банки іноземних банківських груп –38,0%, банки з приватним капіталом – 28,9%, АТ «Ощадбанк» – 28,6%. Частка активів в іноземній валюті у АТ «КБ «ПриватБанк» є найменшою – 17,5%. На нашу думку, така значна частка іноземної валюти в активах банків не узгоджується з висновком Національного банку України про невисокий валютний ризик банків через обмеженість інвестування коштів у валюті.

Розглянемо більш детально структуру залучення і розміщення коштів банків в іноземній валюті та динаміку коштів на вимогу у структурі банківських зобов'язань. У табл. 1 наведено основні статті активів банків України та обсяги коштів в іноземній валюті.

У представленій класифікації агрегатів активів найбільшу частку станом на 01.04.2021 становлять залишки коштів, розміщених у цінні папери, які мають постійну тенденцію до зростання і складаються передусім із державних інструментів. Сукупний портфель цінних паперів на 20,9% сформований в іноземній валюті. Друге місце займають кредити юридичних осіб. Кредитування фізичних осіб в іноземній валюті обмежене на законодавчому рівні, як і надання кредитів суб'єктам господарювання, що не мають надходжень коштів в інвалюті. У цих умовах банки активно розширюють міжбанківське кредитування в іноземній валюті, і частка таких кредитів у сукупному портфелі МБК становить 99%. Таким чином, пріоритетними напрямками розміщення коштів в інвалюті є міжбанківські кредити, кредити суб'єктів господарювання та портфель цінних паперів. Усі ці інструменти є строковими на відміну від значної частини залучених коштів в іноземній валюті, які знаходяться на рахунках клієнтів до запитання. Кредити юридичних осіб є найбільш ризиковою частиною активів в іноземній валюті. За 15 місяців їх обсяг майже не збільшився. Найбільш динамічними агрегатами активів в іноземній валюті є міжбанківські кредити та портфель цінних паперів. На нашу думку, висока ліквідність цих активів дає підстави Національному банку України оцінювати валютний ризик як незначний. Водночас висока концентрація активів у одному інструменті завжди є приводом для занепо-

Таблиця 1

Розподіл головних статей активів банків України

Основні статті активів, млрд грн	01.01.2020	01.01.2021	01.04.2021	у т.ч. в інвалюті
Грошові кошти та їх еквіваленти	133	111	125	30
Кошти в інших банках	148	221	232	229
Кредити юридичних осіб	420	447	450	195
Кредити фізичних осіб	143	149	157	4
Цінні папери	379	594	580	121
Інші активи	271	302	291	6
Усього чисті активи	1 493	1 824	1 836	585

коєння і предметом більш детального аналізу. У табл. 2 наведено основні агрегати активів в іноземній валюті у розрізі великих банків та банківських груп.

Зростання активів в іноземній валюті за 15 місяців у гривневному еквіваленті становило 93 млрд грн, у тому числі 64 млрд грн за рахунок банків іноземних банківських груп. У структурі активів цих банків приріст міжбанківських кредитів в іноземній валюті був найбільшим і становив 55 млрд грн. Портфель цінних паперів в іноземній валюті у АТ «КБ «ПриватБанк» збільшився на 18 млрд грн за одночасного скорочення аналогічного показника АТ «Ощадбанк» на 16 млрд грн. У цілому активи у цінних паперах в іноземній валюті зросли на 19 млрд грн.

Таким чином, зростання обсягів активів банків у міжбанківських кредитах та цінних паперах є наслідком обмеженого кредитування. Найбільший приріст активів в іноземній валюті спостерігається у банках іноземних банківських груп за рахунок міжбанківського кредитування та у деяких державних банках за рахунок цінних паперів.

Розглянемо динаміку банківських зобов'язань та залучених коштів в іноземній валюті. Структуру зобов'язань банків наведено в табл. 3. Окремо виділено обсяги коштів клієнтів із терміном «на вимогу». Саме цей елемент зобов'язань несе найбільшу загрозу ліквідності банків. Поточні кошти юридичних та фізичних осіб становлять 54% від загальних зобов'язань банків.

У структурі залучених коштів банків зобов'язання юридичних та фізичних осіб становлять 85% і розподіляються на майже рівні половини, але частка коштів

до запитання у фізичних осіб становить близько 50%, а у суб'єктів господарювання – понад 77%. За 15 місяців спостережень залучені кошти банків та строкові вклади населення майже не збільшилися. Найбільш динамічним складником приросту є саме кошти на вимогу: для юридичних осіб їх приріст становить 30,5%, для фізичних – аж 60,5%. Строкові кошти суб'єктів господарювання також зросли майже на 30%. Скорочення строкових вкладів спостерігалось з часів фінансової кризи 2014–2015 рр. після ліквідації великої кількості банків. Перевага вибору клієнтами поточних рахунків значною мірою пояснюється розвитком сучасних банківських рахунків та платіжних інструментів. Велику роль у структурній перебудові ресурсної бази зіграло зменшення процентних ставок за депозитами. Особливо відчутно скоротилися проценти за коштами в іноземній валюті. У табл. 4 наведено основні агрегати зобов'язань в іноземній валюті у розрізі великих банків та банківських груп.

За 15 місяців зобов'язання банків в іноземній валюті зросли на 78 млрд грн. У тому числі приріст на 55 млрд грн спостерігається у банках іноземних банківських груп, 33 млрд грн – у банках із приватним капіталом, 24 млрд грн – у АТ «КБ «ПриватБанк». Зобов'язання АТ «Ощадбанк» в іноземній валюті скоротилися на 33 млрд грн. Кошти суб'єктів господарювання зросли на 53 млрд грн, кошти фізичних осіб – на 43 млрд грн. Таким чином, державні банки за винятком АТ «КБ «ПриватБанк», не нарощують кошти в іноземній валюті.

Існуючий дисбаланс між строками залучення і розміщення коштів банків несе суттєвий ризик, що може

Таблиця 2

Розподіл активів банків України в іноземній валюті

Основні статті активів, млрд грн	Кошти в інших банках		Кредити юридичних осіб		Цінні папери		Чисті активи	
	01.01.20	01.04.21	01.01.20	01.04.21	01.01.20	01.04.21	01.01.20	01.04.21
АТ КБ «ПриватБанк»	18	28	3	4	10	28	38	66
АТ «Ощадбанк»	18	24	26	24	37	22	107	73
АТ «Укресімбанк»	22	29	35	34	12	13	72	77
АБ «УКРГАЗБАНК»	28	16	18	25	20	20	65	64
Банки іноземних банківських груп	47	102	72	68	15	22	144	207
Банки з приватним капіталом	15	32	38	40	7	16	66	97
Усього	148	232	192	195	102	121	492	585

Таблиця 3

Розподіл головних статей зобов'язань банків України

Основні статті зобов'язань, млрд грн	01.01.2020	01.01.2021	01.04.2021	у т.ч. в іноземній валюті
Кошти, отримані від НБУ	8	62	69	0
Кошти банків	30	31	31	28
Кошти суб'єктів господарювання	525	681	683	244
у тому числі кошти на вимогу	404	516	528	203
Кошти фізичних осіб	552	683	688	281
у тому числі кошти на вимогу	215	338	346	124
Інші зобов'язання	178	157	149	93
Усього зобов'язань	1 293	1 613	1 619	646

Зобов'язання банків України в іноземній валюті

Основні статті зобов'язань, млрд грн	Кошти суб'єктів господарювання		Кошти фізичних осіб		Усього зобов'язань	
	01.01.20	01.04.21	01.01.20	01.04.21	01.01.20	01.04.21
АТ КБ «ПриватБанк»	14	24	59	66	77	101
АТ «Ощадбанк»	40	25	46	49	123	90
АТ «Укрексімбанк»	23	33	17	19	98	100
АБ «УКРГАЗБАНК»	41	37	17	17	64	60
Усього по банках іноземних банківських груп	51	85	61	80	139	194
Усього по банках із приватним капіталом	21	40	38	50	68	101
Усього	191	244	238	281	569	646

реалізуватися під впливом багатьох наявних чинників нестабільності. Ураховуючи велику частку поточних ресурсів банків, залучених в іноземній валюті, валютний ризик також несе певні загрози. Завдання нарощування строкових ресурсів в умовах низьких процентних ставок потребує від банків нових і нових заходів з удосконалення банківських продуктів, зміцнення довіри клієнтів. Стабілізації структури зобов'язань банків сприятиме зростання гарантованої суми відшкодування за вкладами фізичних осіб. Відповідний законопроект розглядається й у Верховній Раді і передбачає поетапне підвищення гарантованої суми вкладів із 200 до 600 тис грн до початку 2023 р. Питання підвищення фінансової обізнаності населення та зміцнення довіри клієнтів до банків стає одним із пріоритетних завдань Національного банку України, банківської системи, профільних навчальних закладів, які готують майбутніх банківських працівників.

Висновки. Постійне вдосконалення систем і моделей управління банківськими ризиками є необхідною умовою розвитку банківської системи. Останні фінан-

сові кризи продемонстрували зростання складності систем, тісний зв'язок їх учасників і необхідність удосконалення культури ризик-менеджменту саме на рівні банківських установ. Обачливий та обґрунтований підхід до ризиків здатний стримати зовнішні збурення або, навпаки, призвести до ланцюгової реакції дефолту банків та їхніх клієнтів. Побудова коректних моделей управління ризиками – складна економіко-математична задача, яка має велике наукове і практичне значення і може бути вирішена завдяки співпраці підрозділів ризик-менеджменту банків та фахівців навчальних закладів. При цьому оцінювання ризиків має враховувати різноманітні стрес-сценарії та умови діяльності банків. Серед сучасних викликів вітчизняної банківської системи слід визначити суттєвий дисбаланс термінів залучення і розміщення коштів у національній та іноземній валютах. Результати проведеного у статті аналізу доповнюють висновки Національного банку України щодо профілю ризиків банків. Усвідомлення усіх аспектів існуючих ризиків є важливим кроком на шляху розбудови вітчизняної фінансової екосистеми.

Список літератури:

1. Supervisory Statement. Credit Risk: Internal Ratings Based Approaches. Bank of England. Prudential Regulation Authority. 2013, 23 p.
2. Basel II: International Convergence of Capital Measurement and Capital Standards: A Revised Framework. November 2005. URL: www.bis.org (дата звернення: 12.06.2021).
3. Basel III: Finalising post-crisis reforms. Bank for International Settlements. December 2017. URL: <https://www.bis.org/bcbs/publ/d424.pdf> (дата звернення: 12.06.2021).
4. Положення про організацію системи управління ризиками в банках України та банківських групах : Постанова Правління Національного банку України від 11.06.2018 № 64. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v0064500-18> (дата звернення: 12.06.2021).
5. Єпіфанов А.О., Васильєва Т.А., Козьменко С.М. Управління ризиками банків : монографія : у 2-х т. Суми : ДВНЗ «УАБС НБУ», 2012. 283 с.
6. Казанський А.А. Функціонування внутрішньої рейтингової системи комерційного банку. *Проблеми сучасної економіки*. 2016. № 9. С. 127–131.
7. Коваленко В.В., Ненад Д.О. Методи управління кредитним ризиком та їх місце в забезпеченні платоспроможності банків. *Гроші, фінанси та кредит*. 2017. № 3(08). С. 270–274.
8. Примостка Л.О. Вплив економічних циклів на банківську діяльність. *Наукові записки Національного університету «Острозька академія». Серія «Економіка»*. 2017. № 4(32). С. 175–180.
9. Стежкін А.А. Про методи валідації рейтингових систем у рамках підходу внутрішніх рейтингів до оцінки кредитного ризику банків. *Фінансова аналітика: проблеми і рішення*. 2015. № 32. С. 29–41.
10. Звіт про фінансову стабільність Національного банку України. URL: <https://bank.gov.ua/ua/stability/report> (дата звернення: 12.06.2021).
11. Основні показники діяльності банків. URL: <https://bank.gov.ua/ua/statistic/supervision-statist> (дата звернення: 12.06.2021).

12. Проект закону України «Про внесення змін до деяких законів України щодо забезпечення стабільності системи гарантування вкладів фізичних осіб» від 25.05.2021 № 5542-1. URL: https://ips.ligazakon.net/document/view/JI05274I?utm_source=biz.ligazakon.net&utm_medium=news&utm_content=bizpress01 (дата звернення: 12.06.2021).

References:

1. Supervisory Statement. Credit Risk: Internal Ratings Based Approaches. Bank of England. Prudential Regulation Authority. 2013, 23 p.
2. Basel II: International Convergence of Capital Measurement and Capital Standards: A Revised Framework. November 2005. URL: www.bis.org (accessed 12 June 2021).
3. Basel III: Finalising post-crisis reforms. Bank for International Settlements. December 2017. Available at: <https://www.bis.org/bcbs/publ/d424.pdf> (accessed 12 June 2021).
4. Polozhennia pro orhanizatsiiu systemy upravlinnia ryzykamy v bankah Ukrainy ta bankivskih gruppah [Regulations on the organization of the risk management system in banks of Ukraine and banking groups]. Postanova Natsionalnogo banku Ukrainy vid 11.06.2018 № 64. Available at: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v0064500-18> (accessed 12 June 2021).
5. Upravlinnia ryzykamy bankiv: monografija u 2 tomah [Risk management of banks: a monograph in 2 volumes] / Epifanov A.O., Vasilieva T.A., Kozmenko S.M. Sumy: DVNZ "UABS NBU", 2012. 283 p.
6. Kazanskyi A.A. (2016) Funkcionuvannia vnutrishnioyi reityngovoyi systemy komertsiinoho banku [Functioning of the internal rating system of a commercial bank]. *Problems of modern economy*, no. 9, pp. 127–131.
7. Kovalenko V.V., Nenad D.O. (2017) Metody upravlinnia kredytnym ryzykom ta yikh mistse v zabezpechenni platospromoznosti bankiv [Methods of credit risk management and their place in ensuring the solvency of banks]. *Money, finance and credit*, no. 3(08), pp. 270–274.
8. Prymostka L.O. (2017) Vplyv ekonomichnyh tsyklyv na bankivsku diialnist [The impact of economic cycles on banking]. *Scientific notes of the National University «Ostroh Academy»*, no. 4(32), pp. 175–180.
9. Stezhkin A.A. (2015) Pro metody validacii reityngovyh system v ramkah pidhodu vnutrishnih reititgiv do ocinky kreditnogo riziku bankiv [On the methods of validation of rating systems in the framework of the approach of internal ratings to the assessment of credit risk of banks]. *Financial analytics: problems and solutions*, no. 32, pp. 29–41.
10. Report on financial stability of the National Bank of Ukraine (2021). Available at: <https://bank.gov.ua/ua/stability/report> (accessed 12 June 2021).
11. Osnovni pokaznyky diyalnosti bankiv [The main indicators of banks]. Available at: <https://bank.gov.ua/ua/statistic/supervision-statist> (accessed 12 June 2021).
12. Pro vnesenia zmin do deiakyh zakoniv Ukrainy shodo zabezpechennia systemy garantuvannia vklsdiv fizyshnyh osib [On amendments to some laws of Ukraine to ensure the stability of the deposit guarantee system for individuals]. Draft Law of Ukraine д 25.05.2021 р. N 5542-1. Available at: https://ips.ligazakon.net/document/view/JI05274I?utm_source=biz.ligazakon.net&utm_medium=news&utm_content=bizpress01 (accessed 12 June 2021).